

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvcvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1. Vtrum totus Christus sit sub hoc sacramento.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](#)

QVAEST. LXVI.

D. 376. **AD SECUNDUM** dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter subiectum quod importatur. & ideo cum huius conuersio-
nis non sit aliquid subiectum, non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod in hac conuer-
sione sunt plura difficulta quam in creatione, in qua hoc solum difficile est, quod aliquid sit ex nihilo, sed tamen pertinet ad proprium modum productionis primae causae, quae nihil aliud praesupponit: sed in hac conuersione non solum est difficile, quod hoc totum conuertitur in illud totum, ita quod nihil pri-
oris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causae) sed etiam ha-
bet hoc difficile, quod accidentia remaneant cor-
rupta substantia, & multa alia, de quibus in sequen-
tibus agetur: *tamen uerbum conuersionis recipi-
tur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est. *

AD QUARTVM dicendum, quod sicut dictum est, po-
tentia pertinet ad subiectum, quod non est accipere in hac conuersione, & ideo non conceditur, quod panis possit esse corpus Christi: non enim hec conuer-
sio fit per potentiam passuum creaturæ, sed per solam potentiam actuam creatoris.

**Super quatuor sepa-
gesimaseptu articu-
lum primum.**

In titulo primi ar-
ticulari lytorum Christi, importat ei? diui-
nitatem & humanitatem, animam & corpus, par-
teq; corporis omnes. In corpore eiusdem articuli, diuisum occurrit ex Duran, in
quarto sententia, distinctione decima, qua-
stione secunda, contra hanc propositionem communem arguente felicitati alterius duo sunt realiter comunita, utique que est unum realiter, oportet & reliquum esse. Soluit enim primo eam, dicens esse ueram de existentia in loco localiter, non autem de existentia in loco, alicubi per habitudinem proximitatis, qualiter contingit in propposito.

Et ratio est; quia duorum realiter con-
iunctorum, potest al-
terum habitudinem habere presentia ad
aliquid, & reliquum non habere illam.

Affert deinde in-
stantiam; quia corpo-
ri Christi coniunctu-
realiter est de facto
esse in celo, & tamē
illud esse in celo non
est sub hoc sacra-
mento etiam concomi-
tantem.

Ad hoc dicit, quod
aliud est loqui de ha-
bitudine in comuni,
& aliud est loqui de
habitudine tali,

ARTIC. I.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum totus Christus continetur sub
hoc sacramento.

A D P R I M V M sic procedi-
tur. Videtur, quod non to-
tus Christus continetur sub hoc
sacramento. Christus enim incipi-
t esse in hoc sacramento per
conuersationem panis & uini, si-
cū dicitur est: sed manifestum
est, quod panis & uinum non pos-
sunt conuerti, neque in diuinita-
tem Christi, neque in eius ani-
ma. Cum ergo Christus existat
ex tribus substantiis, scilicet diui-
nitate, anima, & corpore (ut su-
pra habitum est) uidetur quod
totus Christus non sit sub hoc
sacramento.

P 2 Pr̄t. Christus est in hoc sa-
cramento, secundum quod com-
petit refectioni fiducium, quae in
cibo & potu consistit, sicut supra
dictum est: sed Dominus dicit
Ioan. 6. Caro mea uere est cibus,
& sanguis meus uere est potus, et
go solum caro & sanguis Christi

H continentur in hoc sacramento.
sunt autem multæ aliae partes cor-
poris Christi: puta nerui, ossa, &
alia huiusmodi. non ergo totus
Christus continetur sub hoc sa-
cramento.

P 3 Pr̄t. Corpus majoris quanti-
tatis, non potest totum contineri
sub minoris qualitatibus mensura:
sed mensura panis & uini consecra-
ti, est multo minor quam propriæ
mensura corporis Christi. non po-
test ergo esse, quod totus Christus sub
hoc sacramento continetur.

I SED CONTRA est, quod Am-
bt. *dicit in libro Officii. In illo sacra-
mento Christus est.

R E S P O N D E O. Dicendum,
quod omnino necesse est confite-
ri secundum fidem catholicam,
quod totus Christus sit in hoc sa-
cramento. Scendum tamen, quod
aliquid Christi est in hoc sacra-
mento dupliciter. Vno modo,
quasi ex uero sacramento, alio modo
ex naturali concomitantia. Ex uero
quidem sacramenti est sub specie
huius sacramenti id, in quod di-
recte conuertitur substantia panis
& uini praexistens; prout signifi-
catur per uerba formæ, quæ sunt
effectiva in hoc sacramento, sicut
& in ceteris, puta cum dicitur,
hoc est corpus meum, uel, hic est
sanguis meus. Ex naturali autem
concomitantia est in hoc sacra-
mento illud, quod realiter est
coniunctum ei, in quod predicta
conuersio terminatur: si enim ali-
qua duo sunt realiter coniuncta,

puta contineri ad con-
tinens; licet, non duorum
coniuctiorum realiter,
unum possit habere
habitudinem ad ali-
quid & reliquum non,
tamen non potest uni-

Inf. a. 7. 5. 1. Ad. 3. 8.
di. 2. 2. 2. q. 2. 2. 2. 2.
& 2. 2. 2. 2.

puta contineri ad con-
tinens; licet, non duorum
coniuctiorum realiter,
unum possit habere
habitudinem ad ali-
quid & reliquum non,
tamen non potest uni-

puta contineri ad con-
tinens; licet, non duorum
coniuctiorum realiter,
unum possit habere
habitudinem ad ali-
quid & reliquum non,
tamen non potest uni-

Et hanc limitatio-
nem subintelligat
explicat inferior Au-
tor in art. 5. ad ter-
tium.

P 4 Codem articulo in
repositione ad tertium, nota nomine nouis
terminis scilicet per modum substantia,
per modum quantitatatis & aduerte pro
hoc loco & pro arti-
3. & 4. specialiter, ne
oporet idem sapientia
repetere, tria haberi
in litera ab Auctore
de illis modis.

P 5 Primum attribui
modo substantia, conf. d. 2. 1.
quod propria totali-
tate continetur, &
substantia continetur
indifferenter in par-
tia, tunc in magna
quantitate, & p. hoc item in
intellige quoque suu
oppositi, scilicet
quod modo quantita-
tis attribuitur, quod
totalitas quantitatatis
non continetur in
differenter in par-
tia, tunc in magna
quantitate, sed preceps in
æquali. Secundum,
quod explicatur in ar-
ticulo tertio est, quod
modo substantia attribuitur
in parva, tunc in magna
quantitate, & per oppositum intel-
lige, attribuitur modo
quantitatatis, quod tota
quantitas non est sub
qualibet parte dimen-
sionum loci sub qui-

bus

In corp. ar.

QVAESTIO LXXVI.

De modo quo Christus est in hoc
sacramento, in octo arti-
culos divisus.

C IRCA hoc queruntur
modo.

Primo, Vtrum totus Christus
sit sub hoc sacramento.

Secondo, Vtrum totus Christus
sit sub utraque specie sacra-
menti.

Tertiò, Vtrum totus Christus
sit sub qualibet parte specie-
rum.

Quarto, Vtrum dimensiones
corporis Christi totæ sint in hoc
sacramento.

Quarto, Vtrum corpus Christi
sit in hoc sacramento localiter.

Sexto, Vtrum corpus Christi
mouetur ad motum hostiæ,
uel calicis post consecratio-
nem.

Sexto, Vtrum corpus Christi
prout est in hoc sacramento,
possit uideri ab aliquo oculo sal-
tem glorificato.

Octauo, Vtrum uerum cor-
pus Christi remaneat in hoc
sacramento, quando miraculo-
se apparet sub specie pueri uel
carnis.

Septimò, Vtrum corpus Christi
prout est in hoc sacramento,
possit signifi-
catur per uerba formæ, quæ sunt
effectiva in hoc sacramento, sicut
& in ceteris, puta cum dicitur,
hoc est corpus meum, uel, hic est
sanguis meus. Ex naturali autem
concomitantia est in hoc sacra-
mento illud, quod realiter est
coniunctum ei, in quod predicta
conuersio terminatur: si enim ali-

qua duo sunt realiter coniuncta,

bus continetur. Tertium explicarum utriusque, quod in articulo 4 ad primum ponitur, est quod modo substantiae attribuitur, quod eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte, & per oppositum modo quantitatis attribuitur, ut sit tota in toto loco, & singulae partes in singulis partibus.

In quib. omnibus est semper caurus, ubicumque est unum realiter, o- cum de toto substantia aut tota natura sermo est: quoniam non de totalitate parum quantitatem, sed partium essentia lumen loquimur. Et

peinde est dicere, tota substantia, ac si diceretur integras inter- eas substantias, inter- gratas enim speciei vocari propria tota- lis substantias non quia in sola substantia inventur, cum inveniatur etiam in accidentibus integris specificis, sed quia primo inventur in substantia, & direc- tis distinguuntur con- tractaliter quam

unitam, ita quod opolitur utrumque, utramque nobis manife- stantur. ¶ Illi igitur sensus

partes differentiae in loca attributae his modis, scilicet per modum quantitatis, & per modum substan- tiae, quod integri specifica substantia potest contineri in magna & in par- va, & in homogeneis, & heterogeneis, in li- tera) totum autem quantitatum ut sic non nisi sub æquali primo continetur: sicut enim locum & locum æqua- ni.

¶ Et similiiter sensus

tan secundus, quam

tertius differentiae est quod integritas spe- cifica substantiae, est tota, & secundum suam integratatem in

toto quantitatu-

, & in qualibet quantitatibus parte. Sed est hic dubitationis locus, quoniam evidenter confit in substantiis heterogeneis non esse has conditiones veras, sed in homogeneis tantum, licet enim integras naturas ignis, aeris, panis, & cuiuscumque alterius homo- genes sit tota id est secundum suam integratatem specificam sub sua quantitate sua, & similiiter sub qualibet eius parte, qualibet eam pars ignis est ignis, & qualibet pars panis est panis, &c. integras tamen naturas humanas est ita secundum suam integratatem in toto, quod non est secundum suam integratatem in qualibet partione non qualibet pars hominis est homo.

¶ Et propterea uidetur, quod iste duas differentias non sint sub- stantiae substantiae talis, hoc est homogeneæ, & incaute loqui- tur auctor ieu false, attribuendo hoc modo substantiae

absolute. Ad hoc dicitur, sermonem Auctoris esse formalem de substan- tie & substantia modo absolute, ut patet ex eo quod siue substantia sit simplex siue ex materia & forma composta, semper speci- fica integritas substantiae saluator in tota quantitate, & in qualibet eius parte, & de simplici quidem liquet, de composta vero ex materia & forma manifestatur ex eo, quod non respondet forma unius parti quantitatibus, & materia alteri parti quantitatibus. Nec

A ex ratione compositi ex materia & forma aliquid inueniatur ob- stare ad hoc, quod integrum compositum sit in qualibet parte, a- lioquin hoc non saluaretur in substantiis homogeneis, quas con- trahit composita esse ex materia, & forma.

Vnde accedit substantia ex hoc quod heterogenea est, quod non sit tota in qualibet parte, & accedit hoc ex parte mate- ria, quam oportet dif- formem esse in tali- bus substantiis.

¶ Dubium alterum superest, an per mo- dum substantiae in- telligatur. Auctor id, quod communiter dicitur esse indiuisibiliter, & est ratio du- bitis quia in art. 3. Au- tor declarando mo- dum substantiae di- cit, per modum sub- stantiae, id est, per mo- dum, quo substantia est sub dimensionibus, sex hac enim de- claratione habetur, quod modus substantiae non importat in- diuisibilitatem: nam substantia sub dimen- sionibus non est in- diuisibiliter, immo extenditur.

¶ Ad tertium Dicendum, q(ue) sicut supra dictum est) † facta conversione panis in corpus Christi, uel uini in sanguinem, acciden- tia utriusque manent. Ex quo patet quod dimensiones panis vel uini non conuer- tuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substan- tiam, & sic substantia corporis Christi uel sanguinis, est sub hoc sacramento ex uo sacramenti, non autem dimensiones corporis uel sanguinis Christi. unde patet, quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae, & non per modum quantitatis. Propria autem totalitas substantiae continetur indifferenter in parua uel magna quantitate: sicut tota natura aeris in magno, uel paruo aere, & tota natura hominis in magno uel paruo homine, unde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecra- tionem, sicut ante consecratio- nem continebatur ibi tota sub- stantia panis & uini.

E

ta alteri, sed integritas naturae ita est sub totis dimensionibus, & etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiae, id est indiuisibiliter secun- dum integratatem naturae sub dimensionibus, & cum hoc stat, ex- tendatur sub dimensionibus: quoniam huiusmodi extensio no- tollit indiuisibilitatem integratatis naturae: sed ponit sol diuisio- nem quantitatuum ex eo quod afficit illam solam ut subiectum, quam etiam non ponetur in illa substantia existente sub ipsa, si non afficeret illam. Et propterea corpus Christi succedens sub- stantia panis, quantum ad subiectum dimensionibus remanentibus, & non quantum ad affici dimensionibus illis, non extenditur ad extensio dimensionum: sicut extendebatur per illas substantiae panis ex hoc quod afficeretur illis, ut subiectum ipsarum.

¶ Conclude ergo & tene, quod substantiam per modum substantiae exire in aliquo, est substantiam indiuisibiliter esse in illo. Et non dico substantiam esse indiuisibilem, sed substantiam esse indiuisibiliter in illo: hoc est, substantiam se habere, ad illud indiuisibiliter, & non quantitatibus seu diuisibiliter, hoc est coexte- se, sicut quantitas locati coextenditur quantitati loci.

¶ Super

QVAEST. LXXVI.

¶ Super questionis septuagesimasexta articulum secundum.

IN 2. art. circa id quod in calce corporis dicitur sicut erat in rei ueritate, chimera potius quam dubitatio ex Sto. in dist. 10. qu. 49. fere occurrit, tenente quod non sequitur simpliciter necessario, si corpus Christi habet partes, & proprietates suas, sub modo sacramentali, quod habeat eas sub existentia naturali. Et intantum procedit, quod ponit quod ante incarnationem

verbis Dei potuit ita utere eucharistia fuisse sicut & nunc, & hoc tam quantum ad significationem, & ad rem signatam & contemptam. Etrurius si corpus Christi an nihilatur, secundum suum esse naturale, eucharistia tam vere posset manere etiam quantum ad rem contentam:

Et fundamentum Scoti est: quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, potest simplieri haberri sub uno modo sic, quod non sub alio sed existentia corporis Christi simpliciter seu realiter indifferens est ad istos duos modos, scilicet naturalem, & sacramentalem. ergo potest haberri sub uno fine altero. Et si dicatur, inquit Sto

rus, quod maior propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab altero. modus autem sacramentalis dependet a naturali, contra existentia sub modo naturali, non est de essentia existentia sub modo sacramentali; nec est eius causa. ergo illa non dependet ab illa. Prima pars huius antecedentis pater, quia res eucharistia non habet ibi modum existendi naturalem, sed extra suum, hebet autem si esset de essentia illius existentiae, quia omnia habens aliquid, habet illud quod est de essentia eius. Secunda pars probatur, quia Deus est causa immediata illius existentiae, scilicet corporis Christi in sacramento. Præterea, Eucharistia non dependet a modo naturali, ut a sacramento, vel re sacramenti, quod ultimum probatur, quia res sacramenti est existentia sub alto modo disparato, id est, sacramentali. Præterea, Deus potest finis quocunque causare extrinsecum aliqui, illud causare: sed existentia modo naturali non est intrinsecum eucharistia. ergo &c. Et si dicas, quod maior est uera de ab loquitur, & non de respectu, quia respectu fine fundatur, & termino fieri nequit, eucharistia autem includit respectum, cuius terminus est existentia modo naturali, contra existentia, licet sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali & sacramentali, tamen non est terminus relationis, quæ includitur in eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. Quod probatur, eo modo est res contenta in eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi: sed existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio disparato, scilicet sacramentali: ergo. Multa alia affect Sto.

¶ 3. de gen. malium. modos, potest simplieri haberri sub uno modo.

¶ 3. tom. 4.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum totus Christus contineatur sub utraque specie?

¶ Huic sacra-

menti.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod non sub utraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non uirtute specierum, sed uirtute eius, quod sub speciebus contineatur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est uirtus huius sacramenti. Si ergo nihil continetur sub una specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub utraque, uidetur quod altera illarum superfluat in hoc sacramento.

Pra. Dicatum est †, quod sub nomine carnis omnes alias partes corporis continentur, sicut os, nerui, & alias huiusmodi: sed sanguis est una partium humani corporis, sicut pater per Arist. in libro Animali. si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, si cut continetur ibi alias partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

Pra. Quod iam factum est, iterum fieri non potest: sed corpus Christi iam incepit esse in hoc sacramento p consecratione panis. ergo non potest esse, qd de novo incipiat esse per consecrationem ui-

E tuq; etiam reserre pudet in tanto tempore in chimeris herser. Ad aliqualem claritatem horum, ictio dignum admiratione est, quod cum Scotus supra corpus Christi uerum quod est in celo, nihil addere ponat esse in hoc sacramento, nisi terminum extremitus aduenientem (puta respectum praesentia ad species patrum), quomodo potuerit etiam singere, si auferretur corpus Christi per annihilationem, remanere aliud etiam per diuinam omnipotentiam quam illum respectu præfentia, Deo illu-

conferente.

Nam si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus, quomodo singuli potest quod remaneant partes & proprietates corporis Christi? & si aliquid aliud, quam ille respondeat, remanet, oportet quod esse sub sacramento plus ad dat supra corpus Christi, quam illum respectu. Quo circa si conferuaretur a Deo respectus ille non conferuato Christi corpore in rerum natura, non esset corpus Christi sub sacramento, quemadmodum si conferuaretur respectus localis, quo corpus Christi est in celo non conferuato corpore Christi, non est corpus Christi in celo: aliud quippe est conferuatus respectus illatos extricos, & aliud conferuari corpora quorum sunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Nam primo quidem hoc ualeat ad repræsentandam passionem Christi, in qua seorsum fuit sanguis a corpore separatus: unde & in forma consecrationis sanguinis sufficit, quod respectus ipse sit; nec inde sequitur, quod res quæ denominabatur, amplius denominetur: si enim respectus præstite solius conferuaretur, esset præfentia sine corpore aliquo praesente, sicut si esset in celo tantum conferuaretur, esset esse in loco aliquo existente in loco.

¶ Et haec sunt dicta ad claritatem doctrinae, & secundum ueritatem conditiones, non curando de possibiliitate vel impossibilitate antecedentium, & consequentium.

¶ Et ut omnibus laus sit, singula uim respondendum est rationibus Scoti.

Ad primam igitur dicitur primo, quod minor est falsissima, scilicet quod existentia corporis Christi est indifferens ad modum naturalis & modum supernaturalem, nulla enim substantia est indifferens ad esse abolutum vel respectuum, nisi absolute sit indifferens se ad se & ad genus aliud, quod implicat contradictionem.

Vnde corpus Christi est ita determinatum ad modum essendi naturali, sicut est determinatum ad esse seipsum, qd tunc perdit esse seipsum, cum pedit esse modo naturali, ad modum enim sacramentalem se habet corpus Christi, ut ad esse superueniens, & quan accidentale qd est. Et propterea responsio recitata, qd modus sacramentalis dependet a naturali, uera est, non solum ea ratione, qua superueniens dependet ab eo cui imperueniens, sed ea ratione qua denominatio dependet a re denominata, & respectus

a ter-